

A színpadi művek és a zeneművek szerzői jogvédelmének fejlődéstörténete Magyarországon

Írásunkban szerzői jogi törvényeink, az 1884. évi XVI. törvénycikk, az 1921. évi LIV. törvénycikk és az 1969. évi III. törvény fényében kívánjuk a színpadi- és zeneművek, valamint az előadáshoz kapcsolódó szomszédos jogok fejlődéstörténetét vizsgálni. Először a színpadi művek (I.), majd a zeneművek (II.), végül pedig az előadóművészek szomszédos jogok védelmének történetét mutatjuk be.

I. A színpadi művek védelme

Az 1884. évi XVI. törvénycikk² a nyilvános előadás jogát a színművekre, zenés színművekre és a zeneművekre korlátozza.³ Az ilyen műveket ugyanis rendszerint arra szánják, hogy művészek előadásában jussanak a közönség elé, és ilyen műveknél a szerzőnek a munkája ellenértékét is legjobban a nyilvános előadás biztosítja, ami egyébként különösen zenei művek értékesítését az ország határain túl is leginkább lehetővé teszi. Ezért fontos érdeke a szerzőknek, hogy ilyen művek nyilvános előadásához kizárólagos joguk legyen. Ezek a művek tehát csak a szerző beleegyezésével adhatók elő nyilvánosan. Jogfenntartás nem szükséges, amit a Berni Egyezmény külön ki is emel; ezzel szemben egyéb írói művek nyilvános előadását, ha közzétételük már megtörtént, a törvény nem köti a szerző engedélyéhez, mert a szerzőnek nem fűződik jelentősebb érdeke ahhoz, hogy már közzétett ily művének elszavalása, felolvasás a beleegyezésétől tétessék függővé. Az ilyen műveknek csak rádió útján való közléséhez kell a szerző hozzájárulása.

Színmű állhat egy szereplőből is azzal a jelleggel, hogy azt a műben megírt színpadi beállításban játssza el az előadóművész. Színműveknek a szerző számára fenntartott nyilvános előadása alatt általában azok színpadszerű előadását kell érteni, vagyis olyan előadást, amely szerepek eljátszásával, színtéri elrendezéssel megy végbe. Megengedett a már közzétett színműnek vagy egyes részeinek felolvasása, mert az ilyen felolvasás nem tekinthető a színmű szerzői jogi értelemben vett nyilvános előadásának. Ellenben a nyilvános előadás tilalma alá esik a színműnek felolvasása szerepek szerint, amiben már a szerepeknek bizonyos alakítása nyilvánul meg. Színműveknek rádió útján való közléséhez pedig – akár szereposztással, akár anélkül történjék az – már a szerző beleegyezése szükséges. A színmű színpadi előadása történhet élő személyekkel, „mozgófényképészeti úton”, vagyis valamely élő személyekkel történt előadásának reprodukálásával film útján, illetve bábokkal (marionett).

Zenés színmű alatt olyan színművet kell érteni, amelynél a szöveg és a zene szerves kapcsolatban áll, ilyenek az operák, operettek. Nem válik zenés színművé a színmű, ha néhány alkalmasszerű zene- vagy énekszám van benne. A népszínmű rendszerint tehát nem zenés színmű, amennyiben csak a darabtól elválasztható dalbetéteket foglal magában. A zenés színművek és színművek között foglalnak helyet az oratóriumok, ha karokkal és magánszólammal vannak felszerelve. A törvény a színműveket, zenés színműveket és zeneműveket csak olyan előadással szemben védi, amely nyilvánosan történik. Az előadás

¹ Dr. habil. Nótári Tamás, PhD, tudományos munkatárs, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet, egyetemi docens, KRE ÁJK Polgári Jogi és Római Jogi Tanszék

² Az itt említett törvények történeti háttéréhez lásd Nótári Tamás: A magyar szerzői jog fejlődése, Lectum, Szeged, 2010.

³ 1884. 49. § A színművek, zeneművek és zenés színművek nyilvános előadásának kizárólagos joga a szerzőt illeti.

nyilvánossága kérdésében a kir. Kúria elvi állásfoglalását hozott nagyjelentőségű ítélete tünteti fel. Kimondta, hogy „*a Szjt akkor, amikor a színművek, zenés színművek és zeneművek nyilvános előadásának jogát védelmi idő alatt szerző kizárólagos jogának nyilvánítja és a mű szerzőjének ebbe a jogába ütköző cselekmények megtorlása iránt intézkedik, a családiasság és háziasság körén túlmenő előadásokkal szemben kívánta a szerzőt védelemben részesíteni, s így az előadás nyilvánosságának fogalmát – szerzői jogi vonatkozásaiban – nem lehet a hozzáférés korlátlanosságának, vagy belépő díjhoz kötöttségének szűk körére szorítani.*”⁴ Ehhez képest kiemelte a kir. Kúria ítéletében, hogy a nagyobb taglétszámú kaszinók, klubok és más hasonló elnevezések alatt megtartott külön összejövetelek már a részvételre jogosítottak számánál fogva nélkülözik a családiasság jellegét, az Szjt.-t alkalmazása szempontjából tehát nyilvános előadás számba mennek már akkor is, ha az egyesületek ezeket a külön összejöveteleket saját helyiségeikben belépődíj nélkül rendezik is, ha azokon csak az egyesület tagjai és esetleg családtagjaik, vagy magukkal hozható vendégeik jelenhetnek meg. Ezzel az állásfoglalással minden kétely eloszlott a tekintetben, hogy az törvény szempontjából valamely előadás mikor esik a nyilvános előadás fogalma alá.

Az 50. szakasz a némajátékokra (pantomimikák) és koreográfiai műveket (táncszöveg műveket) szerzői jogi szempontból tartalmuk szerint vagy színműveknek, vagy – ha zenéjük is van – zenés színműveknek tekinti, hangsúlyozva, hogy ezek a művek minden vonatkozásban, tehát nyilvános előadásuk kizárólagos joga tekintetében védett művek. A Berni (Római) Egyezmény szerint a szóban lévő művek védelemben csak akkor részesülhetnek, ha színre hozásuk módja írásban vagy másként, tehát valamiféle módon meg van örökítve (rögzítve). A törvényünk a védelmet ily előfeltételhez nem köti, bár a törvény miniszteri indokolása utal az egyezmény említett rendelkezésére. A rögzítésnek kétség kívül nagy jelentősége van, mert e nélkül a szerzői jog megsértésének bizonyítása nagy nehézséggel jár. De mivel a bizonyítás lehetősége rögzítés hiányában is fennforog, ezért törvényi rendelkezés hiányában szerzői jogunk szerint nem lehet a rögzítést a védelem előfeltételének tekinteni.

A törvény a fordítás, felhasználás, átdolgozás folytán keletkezett színművet, zenés színművet és zeneművet a nyilvános előadás tekintetében is védelemben részesíti. Az, hogy a felhasználó, átdolgozó é felhasználó eredeti mű szerzőjét megillető mű sérelme nélkül rendelkezhet, azt jelenti, hogy a fordítás, felhasználás, átdolgozás folytán keletkezett művet csak az eredeti mű szerzőjének engedélyével értékesítheti nyilvános előadás útján is. A még védett színmű fordítója az elkészült fordítás nyilvános előadásának kizárólagos jogával csak akkor rendelkezik, ha a színmű szerzője ezt a jogot a fordítóra ruházta.

Az 52. szakasza szerint a nyilvános előadás joga kiterjed a 6. szakasz 9. pontjában említett mechanikai előadásra is. A nyilvános előadásnál nincs különbség a tekintetben, hogy a színmű, zenés színmű, vagy zenemű közvetlenül, vagy mechanikai készülékkel közvetített módon kerül-e a hallgató vagy nézőközönség elé. A törvény tehát a színművek, zenés színművek és zeneművek nyilvános előadását nem csak abban az esetben tiltja, ha ilyen műveket közvetlenül személyek adnak elő nyilvánosan, hanem akkor is, ha a nyilvános előadás mechanikai előadás céljára szolgáló készülék közvetítésével történik nyilvánosan egy meghatározott helyen egybegyűlt közönség előtt. Az a szórakozóhely tulajdonos, aki készülék útján kívánja a nyilvános helyiségében egybegyűlt közönséget szórakoztatni, az a nyilvános előadás tekintetében védett művek nyilvános előadási jogát a szerzőtől vagy az ily joggal rendelkező szervtől köteles azt beszerezni.

Az 53. szakasz a szerzőtársakra vonatkozó rendelkezés alól azt a kivételt állítja fel, hogy szöveges zenemű előadásához a szerzőket egymással szemben megillető jogok sérelme nélkül elég a zeneszerző beleegyezése, így nincs szükség a szövegíró hozzájárulására is, feltéve,

---

⁴ P.I. 980/1928.

hogy a szöveg szerzője a beleegyezést művének megzenésítéséhez megadta. E kivételes rendelkezés alól a törvény kiveszi a zenés műveket, amelyeknek nyilvános előadásához úgy a szövegíró, mint a zeneszerző beleegyezése szükséges. Amikor más zeneműveknél a törvény elegendőnek tartja a zeneszerző beleegyezését, kiemeli, hogy ez a szerzőket egymással szemben megillető jogokat nem érinti. A szövegíró tehát megállapodhat a zeneszerzővel, hogy az ő hozzájárulása nélkül a zeneszerző nem rendelkezhet a zenemű nyilvános előadás felett. Azonban azokkal a harmadik személyekkel szemben, akik a megállapodásról tudomással nem bírnak, joghatása nincsen. A kir. Kúria ítéletében kimondta, hogy zeneműveknek gramofonlemezre való felvétele tekintetében nem lehet alkalmazni az törvény 1. szakaszának 3. bekezdésében a többszörösítésre, közzétételre és forgalomba helyezésre vonatkozóan felállított 53. szakaszban foglalt és csak a nyilvános előadásra vonatkozó azt a rendelkezést, mely szerint szöveges zenemű nyilvános előadásához a szerzőket egymással szemben megillető jogok sérelme nélkül elég a zeneszerző beleegyezése.⁵ Magától értetődik, hogy ha a szövegíró hozzájárul a szöveges zeneműnek gramofonlemezre való felvételéhez, akkor beleegyezettnek kell tekinteni abba is, hogy a szöveget a lemezre rányomják, ami csak rövid szövegű daloknál fordulhat elő.

Az 54. szakasz a szerzői jog tartalmára nézve az írói műveknél megállapított szabályokat, amennyiben erre alkalmasak, kiterjeszti a nyilvános előadás jogára is. Az 55. szakasz arról rendelkezik, hogy a nyilvános előadás jogának tartamára nézve a 11–17. szakaszok rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni, de az álnév alatt vagy a szerző nevének kitétele nélkül szerzett művek, valamint a hátrahagyott művek tekintetében a törvény külön rendelkezik. A törvénycikk szerint alkalmazandó a műnek a rádió útján nyilvánossággal való közzéadása esetén is, és nem csak színművek, zenés színművek, hanem bármelyik írói mű közzéadása tekintetében. A még meg nem jelent, de már rádió útján előadott művek szerzőjének tehát az ellenkező bizonyításig azt kell tekinteni, akit a rádió előadás hirdető jelentésben, mint szerzőt megneveztek.

Az 57. szakasz szerint az, aki valamely színművet, zenés színművet, vagy ilyen művekből egyes részeket a szerző beleegyezése nélkül szándékosan vagy gondatlanságból előad vagy előadat, bitorlást követ el. A kir. Kúria 18. számú jogegységi döntvénye szerint kávéházi vagy vendéglői helyiségben előre megállapított műsor nélkül játszó zenekar által jogosulatlanul eszközölt előadás esetében az illető tulajdonos azon az alapon, hogy a zenekart játszásra felfogadta, a szerzői jog bitorlása miatt büntethető és kártérítésben marasztalható. Abból a célból, hogy a vendéglők, kávéházak és egyéb nyilvánosnak tekinthető szórakozóhelyek a zeneművek nyilvános előadása szempontjából hatékonyan ellenőrizhetőek legyenek, illetve hogy a jogosulatlan előadásokat megelőzzék, alakult nálunk is a Magyar Szövegírók, Zeneszerzők és Zeneműkiadók Szövetsége. Célja a tagjainak gazdasági érdekeit védeni és előmozdítani. A Szövetség a zeneműveknek színpadon kívüli nyilvános előadása (*petit droit*) védelmére jött létre. A szövetség körében nem tartozik a zenés színművekben azokkal szerves összefüggésben lévő zeneszámoknak a színművel kapcsolatos színpadi előadása. Alapszabályai szerint minden újonnan belépett tag köteles egy nyilatkozatot kiállítani, melyben az összes zeneműveinek nyilvános előadási jogát a Szövetségre ruházza át. Ekként a Szövetség a szerzőtől már a belépés tényénél fogva megszerzi a szerző összes zeneműveinek kiadási jogát, kivéve azokat a zeneműveket, amelyek egy meghatározott mulató vagy színpad részére készültek, továbbá az ilyen célra megszerzett idegen nyelvű szöveggel bíró zeneműveket, ezeket a műveket a Szövetség a lapjában az ügyfelei tudomására hozza. Azok, akik zeneműveket nyilvánosan előadnak, vagy előadatnak, a Szövetségtől meghatározott összegű jogdíj megfizetése ellenében jogot szereznek a védett zeneművek nyilvános előadására, előadatására. A jogdíjak révén befolyó tiszta jövedelem

---

⁵ P.I. 2763/1931. szám alatt hozott

pedig meghatározott kulcs szerint a szerzők között kerül felosztásra, ekként megélhetésüket teszi lehetővé. A szövetség a külföldi hasonló szervezetekkel kölcsönösség alapján összeköttetésben áll. Magyarország az egész kultúrvilág zeneműveinek előadási jogával rendelkezik, és hivatott védeni a külföldi alakulatok jogait is, valamint üldözni azok zeneműveinek jogosulatlan előadásait is. Lehetővé kívánja tenni annak elkerülését, hogy a zeneművek előadásából kifolyóan a jogdíjat befizető vendéglők, kávéházak tulajdonosai a zeneművek előadásából kifolyóan felelősségre vonassanak.

A kir. Kúria ítéletében kiemelte, hogy a Szövetség tagjai közé tartozó zeneszerzőnek zeneműveire vonatkozó nyilvános előadási jog már a belépés tényénél fogva a szövetségre száll, tekintet nélkül arra, hogy a szerző a zeneművét a Szövetségnek bejelentette-e, vagy sem.⁶ Ezzel az állásfoglalással azt akarták elkerülni, hogy azok, akik a szövetségtől meghatározott összegű jogdíj megfizetése ellenében jogot szereznek védett zeneművek előadására, az előadásból kifolyóan felelősségre vonassanak. Színművek és zenés színművek nyilvános előadási jogával maga a szerző, de legtöbb esetben a kiadó az, akire a szerző a kizárólagos előadás jogát átruházta. A színmű szerzője azért, hogy a színdarabjának színpadi előadását és általában annak értékesítését minél eredményesebben biztosítsa, rendszerint a színpadi kiadóval köt szerződést. Az ilyen szerződésekben a szerző a kiadónak engedi át a színpadi előadás felett való rendelkezés kizárólagos jogát azzal, hogy a szerződés alapján a kiadó jogosult és kötelezve a szerzői jog védelmére szükséges lépések megtételére. A kiadó a jövedelmeket meghatározott elszámolás alapján a szerzőnek kiszolgáltatni köteles, levonva azokból az őt a szerződés értelmében megillető jutalékot. A szerződésben gyakran a szerző a darab fordítására, adaptálására, a megfilmesítésre és a rádió útján való közlésre vonatkozó jogot is a színpadi kiadónak szokta átengedni. A szerző és a kiadó között létrejött szerződés tehát a szerző részéről a nyilvános előadás jogának, esetleg más szerzői jogosítványoknak a szerződésben meghatározott korlátok és feltételek mellett való átruházását tartalmazza. Egyúttal bizományi jellege van annyiban, hogy a kiadó a saját nevében, de a szerző javára jár el a nyilvános előadási jog és egyéb jogok értékesítése és érvényesítése tekintetében.

A színpadi szerzők érdekében nálunk is megalakult a Magyar Színpadi Szerzők Egyesülete, melynek célja a nemzeti irodalom fejlesztése, a színpadi szerzők és fordítók szellemi és anyagi érdekeinek képviselése és védelme. Tagjai javára a színpadi művek nyilvános előadása után járó jogdíjakat beszedi, és a szerzői jogdíjakat nem fizető színházakkal szemben a törvényes lépéseket megteszi. Tagjainak színművei felett azonban nem rendelkezik. Joga van azonban a színművek műkedvelői előadására engedélyt adni, megfelelő jogdíj megfizetése ellenében olyan művekre is, amelyeknek szerzői nem tagjai az Egyesületnek. Az Egyesület kezeli tagjai megbízásából a műveik rádióközléséből befolyó tagdíjakat is.

Az 58. szakasz a bitorlás jogkövetkezményeire vonatkozó rendelkezéseket megfelelően kiterjeszti a nyilvános előadás jogaira is. A szakasz nem hivatkozik a 22. szakaszra, a miniszteri indoklás szerint azok nem vágnak ide, tehát a 22. szakasz a maga egészében nem alkalmas arra, hogy a nyilvános előadásra kiterjessék. Kétségtelen azonban, hogy az ott említett üzletszerű használt történhet nyilvános előadás útján is. Az 59. szakasz a bírói eljárásra, a szerzői jog szakértői bizottságra, az elévülésre és a beiktatásra az írói műveknél egállapított szabályokat, amennyiben erre alkalmasak, megfelelően kiterjeszti a nyilvános előadás jogra is.

A nyilvánosságra hozott színpadi művek előadása tekintetében a műkedvelő művészeti csoportok számára külön kedvezményt biztosított az 1921. évi LIV. törvénycikk. A kulturális érdekeket méltányoló könnyítés egyrészt abban áll, hogy az előadáshoz nem kell a szerző előzetes hozzájárulása, másrészt szerzői díjat sem kell fizetni akkor, ha az előadás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve nem szolgálja és a közreműködők

---

⁶ P.I. 3935/1928. szám alatt hozott

sem részesülnek díjazásban. A szerzői díj alól nem mentesülnek a műkedvelő művészeti csoportok, ha az előadáson közreműködők díjat kapnak.

A színpadi előadási szerződésre vonatkozó szabály a szerző és a színház alapvető kötelezettségeit, illetőleg jogait határozza meg. Kiegészítő szabállyal biztosítja a törvény a szerző jogait (ellátás és díjfizetés), ha a színház által elfogadott mű előadására – a szerzőknek fel nem róható okból – a szerződésben meghatározott vagy ésszerű határidőn belül nem kerül sor.

II. A zeneművek védelme

A zenemű szintén szellemi termék, melynek előállítása és értékesítése ugyanolyan formában történik, mint az irodalmi terméké. A gondolatok helyére az összefüggő hangok, a betűk helyére pedig a hangjegyek lépnek. A zenei mű tartalmát zenei gondolatoknak is szokták nevezni, mely dallamból és összhangzatokból áll. Ebből következik tehát, hogy az a szellemi tevékenység, amely egy zeneszerző szerzeményében valósul meg, ugyanolyan jogvédelmet igényel, mint az irodalmi termék. Természetesen a többszörözés kizárólagos joga ez esetben sem lehet a szellemi felhasználás szabadságának gátja, csak a lényegileg azonos közzétételé.

A zenei művek megjelenési formája nagyon változatos. Az 1884. évi XVI. törvénycikk szerint lehet a zenemű egyszerű dallam, téma vagy egy variáció. Emellett még például szonáta, szimfónia, kórusmű, futam, oratórium, induló, tánc, opera, operett, egyveleg, *quodlibet*. Lehet még hangverseny, kamarazene, egyházi ének, színházi zene, énekhang kísérete vagy egyetlen hangszerre írt szóló. Bármely megjelenési formáról is legyen szó, az szerzői jogvédelem alá esik, ha bizonyos kellekkel rendelkezik. Ilyen kellék, hogy szerző szellemi tevékenységének terméke és olyan zenemű legyen, amely kiadható. Azt, hogy kiadható-e nem befolyásolja az a tény, hogy oktatás vagy szórakoztatás céljából készült, vagy hogy közzétették-e már, hogy még papírra nem jegyezték le, de már előadták, illetve az sem, hogy improvizáció, vagy pedig több szerző tevékenységét összefoglaló gyűjteményes mű.

A védelem indokát a törvény abban látja, hogy a zeneműveket is, mint az írói műveket, nyomtatással és metszéssel terjesztik, illetve, hogy a zeneszerző épp úgy viszonyul saját szerzeményéhez, mint a szerző az írói művéhez. A zeneszerzőt illeti tehát az a kizárólagos jog, hogy művét gépileg többszörözze, közzétegye, és forgalomba hozza. Ezért mondja ki a 45. szakasza azt, hogy a törvény 1–6. szakaszainak és 9–44. szakaszainak határozatai a zeneszerzőt megillető többszörözési, közzétételi és forgalomba helyezési jogára is alkalmazandók. A 7. és a 8. szakasza rendelkezései a zeneművekre azért nem vonatkoznak, mert a zeneművek fordítása fogalmilag kizárt.

Zeneszerzemények esetében nem csupán akkor valósul meg szerzői jogbitorlás, amikor azt egyszerűen lemásolják (utánnyomás), hanem amikor a művet bármely formában úgy dolgozzák át, amely lényegében nem tekinthető egyedi szerzeménynek. Ellenben azt megengedi a törvény, hogy meglévő zeneműveket szabadon felhasználhassanak egy új mű alkotásakor, amelyből saját szellemi termék születik, így például megengedett olyan variációk, fantáziák, etűdök komponálása, amelyek önmagukban szabad átdolgozásnak számítanak, mert az idegen szerzeményből átvett téma csak az alapot, a mű tárgyát képezi. De a kivonatok, átírások (*transcriptio*) készítése kifejezetten tilos. A *quodlibetek*, ha azok egyes művekből átvett kis részekből, ütemekből állnak, még nem valósítják meg a jogbitorlást, ha úgy, mint az írói művekbe átvett idézetek esetén, megjelölik a forrást.

A 47. szakasz azokat a kivételeket nevezi meg, melyek megegyeznek az írói művekre vonatkozó kivételekkel és amely esetekben nem valósul meg szerzői jogbitorlás. Ebben a szakaszban kis eltéréssel ugyanazokat a kivételeket állapítják meg a zeneművekre, mint a 9. szakasz az írói művekre. Így megengedett a szerzemények egyes részeinek idézése és egy már megjelent kisebb terjedelmű zeneműnek vagy egy nagyobb, önálló tudományos munkába

vagy iskolai, oktatási célra használandó gyűjteményes műbe való felvétele. A különbség az írói művekhez képest tehát annyi, hogy egyházi használatra szánt gyűjteményes műbe nem engedi meg a zeneművek felvételét. Az idézés és átvétel feltételeként csupán annyit szab meg a törvény, hogy a szerzőt vagy a forrást meg kell nevezni.

A 48. szakasza a kizárólag csak a zenei művekre vonatkozó kivételes eseteket említi, amelyek fennállása szintén nem valósít meg jogsértést. Ez a szakasz kiemeli a szerzői jogbitorlást megvalósító magatartások közül azt, amikor az írói művet egy zenei mű szövegéül használnak fel, amennyiben ezt a szöveget a zenei kísérettel együtt írják le, nyomtatják ki. Ennek indoka, hogy ilyen esetekben az alkotás lényeges részét maga a zene képezi, és az írói mű ilyen fajta felhasználás által komolyan nem is károsodik. Azonban ekkor is érvényesül az a feltétel, hogy vagy már megjelent írói műről legyen szó, vagy a még meg nem jelent mű (kézirat) felhasználásához a szerző beleegyezését adja. De nem ezt az esetet valósítja meg valaki azon cselekvése, hogy egy írói mű szövegét, egy tőle független zenei művel együtt többszöröztesse anélkül, hogy a két alkotás egymással összefüggésben állna, mert ekkor nem egy új mű keletkezik, hanem két idegen szellemi terméket kötnek össze csak azért, hogy látszólag egy műnek álcázva azt, büntetlenül többszörözthessenek. A szövegül felhasználható írói művek közül a törvény kiveti azokat, melyeket természetüknél fogva csak zeneszerzés céljából írnak, mint például az operát, operettet és oratóriumot. Ugyanis azzal, ha ezek szövege is szabadon felhasználható lenne, akkor egyrészt elveszítenék a lényegüket, hiszen azért készülnek, hogy majd zenei kísérettel adják elő azokat, másrészt természetesen anyagi veszteséget is jelentene a szerző számára, aki haszonszerzés céljából írja azokat. E szakasz azt is kimondja, hogy a szerző beleegyezése szükséges a szövegek zenei kíséréte nélküli kiadásához. Ez azokra a művekre vonatkozik, melyeket általában csak zenei kísérettel együtt szoktak előadni, mint például az operát. Az opera kinyomtatott szövegét általában az előadások színhelyén veszik meg, amikor elmennek meghallgatni az operát. A szerző tehát okkal, csak innen számíthat bevételre. Vagyis ha az opera szövege bárki által kiadható, és ezért máshol is megjelenhet, szabadon hozzáférhetővé válik, akkor a jogosult (a szerző) még ettől a haszontól is elesik.

Az 1921. évi LIV. törvénycikk szerint zenemű ugyanúgy, mint az írói mű védelem alatt csak akkor áll, ha alkotó szellemi tevékenységének önálló, egyéni terméke és így a szerzőjének egyéniségéből eredő sajátossággal bír. A művészeti érték itt is közömbös. Valamely védelem alatt álló zenemű dallamának felhasználása megengedett (6. szakasz), ha a felhasználással új eredeti zenemű keletkezik, mint ahogy a zene terén mesterművek jöttek létre régebbi művészeti alkotások témáinak felhasználásával. Hogy jött-e létre új, eredeti zenemű, azt a bíróság esetenként, esetleg szakértő véleménye alapján dönti el. A törvény szerint a zenemű többszörösítésére, közzététele és forgalomba hozatalára a védelmi időn belül a szerzőnek kizárólagos joga. Többszörösítés történhet nyomtatvány, kézi másolás útján hangjegyekkel vagy gramofonlemezre, filmre való felvétellel. Forgalomba helyezés a nyomtatvány, kézi másolás, gramofon vagy filmfelvétel egyes példányainak forgalomba bocsátása.

A zenemű többszörösítése, közzététele és forgalomba hozatala lehet kiadói ügylet tárgya is. A 46. szakasz a szerzői jog tartalmára az írói műveknél megállapított szabályokat, amennyiben erre alkalmasak, megfelelően kiterjeszti a zeneművekre is. A 6. szakasz 9. pontjának zeneművekre alkalmazható rendelkezése a zeneművek szerzőinek a mechanikai előadás céljára szolgáló alkalmazásuk ellen nyújt mechanikai védelmet, tehát védelmet ad a zeneműveiknek gramofonlemezre, filmszalagra, mechanikai zongorák tekercseire való átvitele ellen, valamint rádió útján való közlés ellen is. Valamely írói mű megzenésítéséhez az írói mű szerzőjének engedélye szükséges. A régi törvény megengedte, hogy a már megjelent írói művek zenemű szövegéül felhasználását együttes lenyomatásra az írói mű szerzőjének beleegyezése nélkül is. Az új törvény a régi törvény e rendelkezését elejtette, mert nem összeegyeztethető a berni egyezmény szellemével, és mert méltánytalan azt kívánni, hogy a

költő egyrészt túrje, hogy a versét még akarata ellenére is bárki megzenésítse, de másrészt a szöveg a zenemű anyagi eredményéből ne vegye ki az őt jogosan megillető részt. Tulajdonképpen bárki jogosult valamely írói művet megzenésíteni, de ha a megzenésített írói művet az írói mű szerzőjének engedélye nélkül többszörösíti, forgalomba hozza, akkor az 5. szakaszban meghatározott bitorlást követi el.

A 47. szakasz első bekezdése megfelel az írói művekre vonatkozó a 9. szakasz 1. pontjában kimondott rendelkezésnek. A különbség csak az, hogy amíg írói műveknél a törvény megengedi a már megjelent egyes kisebb írói műveknek vagy nagyobb művek egyes kisebb részeinek a cél által indokolt terjedelemben való felvételét egyházi célra szerkesztett gyűjteménybe is, addig a 47. szakasz 1. bekezdése ezt a zenei művek tekintetében tiltja. Ennek a tilalomnak az az oka, hogy az egyházi használatra készült énekes gyűjteményes művek nagyon elterjedtek, így a szerzők jogos érdekeit jelentősen sértené, ha zeneműveknek ilyen gyűjteménybe való szabad felvétele megengedett lenne. A 2. bekezdés lehetővé teszi, hogy a hangverseny közönsége az előadott zenedarab szövegét olvasással kísérhesse, ami az előadás megértését elősegíti és élvezetét fokozza. A törvény a szövegírók érdekeinek megóvása céljából e műsorpéldányoknak kizárólag a hangverseny közönsége részére való készítést engedi meg, ilyen példányok a hallgatóság körén kívül nem hozhatók forgalomba.

Csak a hangverseny színhelyén megjelent hallgatóság használatára és csak nyilvánvalóan zenei előadás céljára megengedett a szövegnek a többszörösítése. Zenés színmű előadásaira tehát nem többszörösíthető a szövegek könyv sem részben, sem egészben. A szöveg többszörösítésének ez a joga a vonatkozó nyilvános zenei előadás rendezőjét illeti. A törvény itt kétségkívül arra a mindennapi esetre gondolt, amikor a meghatározott helyen egybegyűlt közönség előtt előadó művészek személyesen adják elő a zeneművet, nyilván az ilyen művészi előadás érdekében tette a törvénycikk a szóban forgó kivételes rendelkezést. Messze menne ennek a rendelkezésnek a szerzők érdekeire már sérelmes oly értelmet adni, hogy az azokra az esetekre vonatkozik, amikor egy meghatározott helyen egybegyűlt közönség előtt mechanikai előadás céljára történik gramofonlemez, vagy más mechanikai előadás céljára szolgáló készülékkel. Csak műsorrall együtt megengedett a szóban forgó többszörösítés és forgalomba helyezés. Tilos tehát külön árusítani a szöveget és külön a műsorrall. A 48. szakasz a védelem időtartamára, a bitorlás jogkövetkezményeire, a bírói eljárásra, a szerzői jogi szakértő bizottságra, az elévülésre és a beiktatásra az írói művek tekintetében megállapított rendelkezéseket megfelelően kiterjeszti a zeneművekre is.

A mindennapi forgalmi életben a szerző mechanikai jogai alatt azt a jogát értik, amely szerint kizárólag ő jogosult a művet gramofon (hanglemez) és más hasonló készülékek útján értékesíteni. Aki tehát valamely műre a szerzőtől megszerzi a mechanikai jogokat, az jogot nyer a műnek hanglemezek, stb. útján való sokszorosítására, forgalomba helyezésére, de mechanikai jogok alatt nem értjük a filmre való felvétel és rádióleadás jogát is. A forgalmi életben kifejlődött gyakorlat szerint csak olyan gramofonlemezek és más hasonló eszközök hozhatók forgalomba, amelyeken az engedélydíjat lerótták. A gramofonlemezekre annak a félnek az engedélyjegyeit ragasztják fel, aki a műre vonatkozó mechanikai jogokkal rendelkezik. Az engedélyjegyek annak az igazolására szolgálnak, hogy a védett művet tartalmazó gramofonlemez a mechanikai jogok alanyának engedélyével van forgalomban és hogy a védett műért a jogdíjat lerótták, tekintettel arra, hogy az engedélyjegy magában foglalja a szerzői jogdíjat. A kir. Kúria ítéletében kimondta, hogy a szerzői jog szempontjából jogosulatlanok kell tekinteni az olyan gramofonlemezek árusítását is, amely engedélyjeggyel el van látva, de amelyről a ráragasztott engedélyjegy utóbb leesett, ez esetben az árusításhoz jogokkal rendelkező személy (szerv) külön engedélye (pótjegy) beszerzése szükséges,

ellenkező esetben az engedélyjegy nem szolgálja kellőképpen a szerzői jog biztosításának célját.⁷

A már nyilvánosságra hozott zeneművek nyilvános előadását – a zeneművek színpadi előadásának (például oratórium) vagy színpadra szánt zenemű (opera) teljes előadásának esetét kivéve – a szerzői jogi törvények és nemzetközi megállapodások világszerte megkönnyítik és díj fizetése ellenében az előadáshoz a szerző hozzájárulásának megadását vélelmezik. Ezt az elrendezést az 1969. évi III. törvény is érvényre juttatta. A zeneművek egy részéhez szöveg áll rendelkezésre, amely mint szerzői mű önállóan is védelem alatt áll. A törvény ezt a kérdést úgy oldja meg, hogy miután a zenemű eladásánál a zene az elsődleges, és a szövegnek csak kiegészítő járulékos szerepe van, a szerzői jogi védelem keretében a díjfizetési kötelezettség a zenemű védelméhez igazodik.

III. Az előadóművészek szomszédos jogainak védelme

Az 1884. évi XVI. törvénycikk színművek, zeneművek és zenés színművek nyilvános előadásának kizárólagos jogát a szerzőnek ítéli. A színművek és zenés színművek abban különböznek az írói művektől, hogy a szerzőt megillető jogok (a többszörözés, közzététel és forgalomba hozatal) mellett kiegészülnek a nyilvános előadás kizárólagos jogával is, ugyanis vagyoni jogi haszon a színművek esetén leginkább a nyilvános előadásból származik, nem a sajtó útján történő többszörözésből. A gépi többszörözés és a nyilvános előadás joga egymástól különböző, egymástól elkülöníthető, és önmagában is átruházható, ezért ha a szerző a színművet gépi többszörözés céljából adja át a kiadónak, azzal még a kiadó a nyilvános előadás kizárólagos jogát nem szerzi meg, és fordítva. Természetesen a nyilvános előadás tárgyai csak olyan színművek, zeneművek és zenés színművek lehetnek, melyek a nyilvános előadásra alkalmasak.

Az 50. szakasz a színművek és zenés színművek nyilvános előadhatóságának részleteit szabályozza.⁸ E szakasz intézkedését az indokolja, hogy a szerző attól még, mert színműve, zenés színműve nyomtatásban megjelent, nem veszíti el azon jogosultságát, hogy kizárólag ő dönthessen arról, hogy azt nyilvánosan előadják-e. Az ok, amiért a törvény azt engedélyezi, hogy az ilyen színművekből, zenés színművekből színpadon kívül, illetve a színházakban a felvonások között nyitányokat vagy más zenei részleteket a szerző beleegyezése nélkül is előadhassanak az, hogy ezzel a szerzőnek hátránya, kára nem származik, sőt, ezzel nagyobb közönséggel ismertetik meg az adott darabot.⁹

Az 51. szakasz az előzővel ellentétben a zeneművekre nézve megengedi a nyilvános előadást.¹⁰ Ennek a szabálynak abban látta indokát a jogalkotó, hogy a zeneművek kinyomtatásának rendszerint az a célja, hogy ezáltal eljátszhatók azokat, és ez esetben az nem mérvadó, hogy a hallgatók kisebb vagy nagyobb létszámához jut-e el így a mű. A szerzőnek kifejezetten érdekében áll, hogy művét minél szélesebb körben ismerjék meg, azonban a törvény azt a jogot biztosítani akarta a szerző számára, hogy amennyiben úgy akarja, akkor az előadás jogát magának fenntarthassa. Ehhez az szükséges, hogy a szerző kifejezetten (és nem általánosítva) a mű előadási jogát a mű címlapján vagy elején minden egyes kiadott példányon, kinyilatkoztassa, ugyanis a fenntartás csak arra a kiadásra

---

⁷ 557/1933. sz.

⁸ 1884. évi XVI. tc. 50. § *A színművek és zenés színművek, a jogosult beleegyezése nélkül, színpadon akkor sem adhatók elő, ha nyomtatásban megjelentek és áruba bocsátottak is. Színpadon kívül az ilyen művekből nyitányok, felvonásközi és egyéb zenerészek, a jogosult beleegyezése nélkül is előadhatók.*

⁹ Knorr Alajos: A szerzői jog magyarázata. Ifj. Nagel, Budapest, 1890, 146. o.; Kenedi Géza: A magyar szerzői jog. Athenaeum, Budapest, 1908, 155. o. ssk.

¹⁰ 1884. évi XVI. tc. 51. § *A többszörözve megjelent és áruba bocsátott zeneművek, nyilvánosan a jogosult beleegyezése nélkül is előadhatók, a mennyiben a szerző a mű címlapján, vagy annak az elején, az előadási jogot magának fenn nem tartotta.*

vonatkozik, amelyen szerepel, mert ez esetben mindegyik kiadást eredeti kiadásnak kell tekinteni, e jogot az iktatókönyvbe nem kell bejegyeztetni.¹¹

A törvénycikk azon intézkedéséből, hogy a színművek és zenés színművek a szerző beleegyezése nélkül nem adhatók elő arra lehetne következtetni, hogy az előadáshoz mind a szöveg, mind a zene szerzőjének beleegyezése szükséges, azonban ez nagyon megnehezítené az előadások lehetőségét, hiszen így több személy beleegyezését kellene kérni, amely olyan vitás helyzeteket idézhet elő, melyek bíróság elé is kerülhetnek. Ezért kimondja a törvény, hogy csak a „szerző” beleegyezése szükséges, és ekkor a szöveg, nem pedig a zene szerzőjére gondolt a jogalkotó (a „szerző” megnevezés alatt), ez a törvénycikk 48. szakaszából¹² következik. Az ilyen műveknek csak a szövegének a zene nélküli előadásához pedig nem szükséges a zeneszerző beleegyezése. Azzal, hogy e szakasz a „rendszerint” kifejezést használja, arra akar utalni, hogy megengedett, sőt általában a gyakorlatban az a szokás, hogy ha több szerző alkot egy művet, akkor előzőleg megállapítják, hogy az előadáshoz kinek, illetve kiknek a beleegyezése szükséges.¹³

A színmű jogosult fordítója, saját fordításának nyilvános előadása tekintetében a szerzővel egy tekintet alá esik, vagyis a színművek fordítását a védelmi idő alatt jogosulatlanul többszörözni, közzétenni, forgalomba helyezni, illetve nyilvánosan előadni nem lehet. A színmű fordítója azonban csak az általa készített fordítás előadását tilthatja meg, de azt nem, hogy a színművet más le ne fordítsa, és elő ne adja, a színmű szerzője viszont megtilthatja a fordítás előadását, ha a fordítási jogot a 7. szakasz¹⁴ értelmében magának fenntartotta, a fordítást hat hónap alatt teljesen befejezte és azt beiktatás céljából bejelentette. Ez a tilalom a jogos fordítás első megjelenésétől számított öt évig tart, azt követően a fordítás a szerző beleegyezése nélkül is előadható.

Jogosulatlan egy színmű fordítása, ha a fordítási jog fenntartása mellett, a védelmi idő öt évén belül teszik azt közzé (7. szakasz és 17. szakasz).¹⁵ Jogosulatlan átdolgozás pedig a zenemű szerzőjének beleegyezése nélkül kiadott olyan átdolgozás, amely új, egyedei szerzeménynek nem tekinthető (46. szakasz).¹⁶ Mindkettő nyilvános előadása szerzői jogbitorlást valósít meg,

---

¹¹ Knorr 1890: 147. o. sk.; Kenedi 1908: 155. o. skk.

¹² 1884. évi XVI. tc. 48. § *A szerzői jog bitorlásának nem tekintetik továbbá a megjelent írói műnek a zenemű szövegéül felhasználása, ha a szöveg a zenekísérettel együtt nyomatik le. Kivéteket az olyan szöveg, mely természeténél fogva csakis a zeneszerzésre nézve bír jelentőséggel, a milyen az opera, oratórium stb. szövege. Az ilyen szövegek, a zenekísérettel együtt, csak szerzőjük beleegyezésével nyomathatók ki. A szerző beleegyezésének tekintendő, ha a szöveget felhasználás végett a zeneszerzőnek fenntartás nélkül átadta. A szövegnek zenekísérett nélküli kiadásához a szöveg szerzőjének vagy jogutódának külön beleegyezése szükséges.*

¹³ Knorr 1890: 145. o.; Kenedi 1908: 152. o. skk.

¹⁴ 1884. évi XVI. tc. 7. § *Az eredeti műnek a szerző beleegyezése nélkül történt fordítása a szerzői jog bitorlásának tekintendő:*

1. ha a mű, mely először holt nyelven jelent meg, valamely élőnyelvre lefordítva adatik ki;

2. ha a mű, mely egyszerre több nyelven jelent meg, e nyelvek valamelyikére lefordítva adatik ki;

3. ha a szerző az eredeti mű címlapján vagy elején a fordítási jogot magának fenntartotta; feltéve, hogy a fordítás közzététele, az eredetinek megjelenésétől számítandó egy esztendő alatt megkezdett és három esztendő alatt befejeztetett. A védelem azon nyelvek tekintetében megszűnik, melyekre a fordítás az első év alatt meg nem kezdetett. Ha a fenntartás csak bizonyos nyelvekre szólt: a mű azon nyelvekre, melyekre a fenntartás nem szólt, azonnal lefordítható. Az olyan eredeti műveknél, melyek több kötetben vagy részekben jelentek meg, minden kötet vagy rész külön munkának tekintendő és a fordítási jog fenntartása minden kötetben vagy részen ismétlendő. A naptári év, melyben az eredeti mű megjelent, a fordítási időbe be nem számítatik. Színműveknél, a fordításnak az eredeti mű megjelenésétől számítandó hat hó alatt, teljesen be kell fejeztetni. A fordítás megkezdése és befejezése, a jelen törvény által megállapított határidőn belől, beiktatás végett bejelentendő. (42. és 44. §) A még meg nem jelent és a jelen törvény által védett írói művek (6. § 1. és 2. p.) fordítása, a szerzői jog bitorlásának tekintendő.

¹⁵ 1884. évi XVI. tc. 17. § *A fordítás tilalma a 7-ik § 2-ik pontja esetében az eredeti mű megjelenésétől számított öt évre, ugyanazon § 3-ik pontja esetében pedig a jogosult fordítás első megjelenésétől számított 5 évre terjed.*

¹⁶ 1884. évi XVI. tc. 46. § *A szerzői jog bitorlásának tekintetik, a zeneműnek a szerző beleegyezése nélkül kiadott minden olyan átdolgozása, mely sajátlagos szerzeménynek nem tekinthető. Ilyenek a zeneművekből készült*

mert a szerzőnek azon joga, hogy megtiltsa a fordítást és az átdolgozást magában foglalja ezek nyilvános előadásának tilalmát is. Ha azonban a zenemű már többszörözve megjelent, és eladásra kínálták, illetve a szerző a mű címlapján vagy annak elején magának az előadási jogot nem tartotta fenn (46. szakasz), akkor sem a zenemű előadását, sem az abból készült kivonatok előadását nem tilthatja meg (51. szakasz).¹⁷

A védelem időtartama, melyet a törvény a nyilvános előadások esetén biztosít a szerzői jogbitorlás ellen, a következőképp alakul. A szerző egész életén át és halálától számított ötven évig részesülnek védelemben azok a színművek és zenés színművek, amelyek: még sem többszörözve, sem nyilvános előadás formájában nem jelentek meg; még többszörözve nem jelentek meg, de amelyeket már a szerző valódi vagy elismert irodalmi neve alatt nyilvánosan előadtak; a szerző valódi vagy elismert irodalmi neve alatt többszörözve megjelentek; álnéven, vagy név nélkül jelentek meg, de amelyek szerzője vagy annak jogutódja az ötvenévi határidő alatt a szerző valódi nevét beiktatás céljából bejelentették; álnéven, vagy név nélkül jelentek meg, de amelyeket az ötvenévi határidő alatt közzétettek.

A szerző egész életén át és halálától számított ötven évig részesülnek védelemben azok a zeneművek, melyek már többszörözve megjelentek, és amelyek a szerző a mű címlapján vagy elején az előadás jogát magának fenntartotta, illetve a szerző valódi vagy ismert irodalmi neve a mű címlapján szerepel, vagy azt beiktatás céljából bejelentették.¹⁸

Az álnéven vagy név nélkül megjelent színművekre és zenés színművekre, melyek első nyilvános előadásuk idején még nem voltak többszörözve, az első előadás napjától számított ötven évre terjed a védelem. Az álnéven vagy név nélkül megjelent színművekre és zenés színművekre, melyek első nyilvános előadásuk idején már többszörözve megjelentek, az első kiadás idejétől számított ötven évre terjed a védelem. A szerző halála után hátra maradt színművek és zenés színművek a szerző halálától számított ötven évig részesülnek védelemben. Az olyan zeneművekre, amelyek már többszörözve megjelentek, ha a szerző a mű címlapján vagy elején az előadás jogát fenntartotta és a szerző valódi neve vagy ismert irodalmi neve kitéve nincs (álnéven vagy név nélkül megjelent művek) első kiadásának idejétől számított ötven évig terjed a védelem.¹⁹

A színművek és zenés színművek olyan fordítására, melyek egyszerre több nyelven jelentek meg, az eredeti mű megjelenésétől számított öt évre terjed a védelem. A színművek és zenés színművek olyan fordítására, melyekre a szerző a fordítási jogot fenntartotta, a jogosult fordítás első megjelenésétől számított öt évre terjed a védelem.²⁰

Mіндеzen védelmi időkre a mű vagy fordítás első megjelenésének naptári évét, illetve azt az évet, amelyben a szerző meghalt, nem kell beleszámolni. Azoknál a színműveknél és zenés színműveknél, melyek első nyilvános előadásuk idején még nem voltak közzétéve, a védelmi időt az első előadás napjától kell számítani (év alatt minden esetben naptári évet kell érteni).²¹

Az 56. szakasz vélelmet állít fel a még meg nem jelent, de már nyilvánosan előadott művek szerzője kapcsán.²² E szakasz rendelkezésének az a célja, hogy a szerzői minőség, illetve a szerző kereseti joga minél könnyebben bizonyítható legyen. A szerző jogosult a keresetet

---

kivonatok, a zeneműnek egy vagy több hangszerre vagy szólamra berendezése, továbbá egy és ugyanazon mű egyes részeinek vagy dallamainak művészileg fel nem dolgozott lenyomata.

¹⁷ 1884. évi XVI. tc. 51. § *A többszörözve megjelent és áruba bocsátott zeneművek, nyilvánosan a jogosult beleegyezése nélkül is előadhatók, a mennyiben a szerző a mű címlapján, vagy annak az elején, az előadási jogot magának fenn nem tartotta.*

¹⁸ Knorr 1890: 82. o.

¹⁹ Knorr 1890: 70. o. skk.

²⁰ Knorr 1890: 82. o.; Kenedi 1908: 159. o. skk.

²¹ Knorr 1890: 82. o.

²² 1884. évi XVI. tc. 56. § *A még meg nem jelent, de már nyilvánosan előadott színművek, zeneművek és zenés színművek szerzőjének, az ellenkező tényállás igazolásáig, az tekintendő, aki az előadást hirdető jelentésben mint szerző neveztetett meg.*

benyújtani a még meg nem jelent, de már nyilvánosan előadott színművek, zeneművek és zenés színművek jogosulatlan előadása esetén (28. szakasz).²³ Azoknál a színműveknél, zeneműveknél és zenés színműveknél pedig, amelyek álnéven vagy név nélkül jelentek meg, a szerzői jog a kiadót, illetve ha kiadó nincs megnevezve, akkor a bizományost illeti. Ezen intézkedések mellett tehát megjelenik az a vélelem, hogy azoknál a színműveknél, zeneműveknél és zenés színműveknél, amelyek még meg nem jelentek, de nyilvánosan már előadtak, az tekinthető szerzőnek, akit az előadást hirdető jelentésben mint szerző neveznek meg. Van még egy eset, amelyről azonban a törvény külön nem rendelkezik: hogy az álnéven vagy név nélkül megjelent színművek, zeneművek és zenés színművek esetén, amelyek többszörözve nem jelentek meg, de már nyilvánosan előadták őket, kit illet a kereseti jog. Arra lehetne következtetni, hogy ilyenkor az előadás létesítójét illeti meg, azonban előfordulhat, hogy ez az első nyilvános előadás jogosulatlanul történt, és ilyenkor, az előbbi következtetésből kiindulva, a bitorlónak kellene fellépnie saját maga ellen. Ez esetben tehát az lehet a megoldás, ha a szerző felfedi valós nevét és bebizonyítja, hogy ő a valós szerző.²⁴ A színműveket, zeneműveket és zenés színműveket ért jogbitorlás büntetéseit az 57. szakasz állapítja meg.²⁵ Nyilvános előadásnak azt az előadást kell tekinteni, amelyen bárki jelen lehet, e minőség megállapításánál az nem mérvadó, hogy hol adják azt elő, így lehet például az előadás állandó, ideiglenes vagy vándorszínpadon, illetve előadhatják hangversenyen, templomban vagy köztéren. Nem tartozik az előadás fogalmába azonban a színművek nyilvános felolvasása, illetve a zenés színműveknél a szövegnek zenei kíséret nélküli és a zeneműveknek zenéjének szöveg nélküli előadása, ha a zenés színmű már megjelent többszörözve és a szerző az előadási jogot fenntartotta (51. szakasz).²⁶ Ezekén kívül nyilvános előadásnak tekintendő az az előadás, melyet a bíróság az adott ügy körülményeire tekintettel annak ítél.²⁷

Ahhoz, hogy a jogosulatlan előadást az előírt büntetéssel sújtsák, a törvény egyrészt megköveteli azt, hogy az előadást szándékosan vagy gondatlanságból tartsák, vagyis azt, hogy az elkövető tudja, hogy az előadással más szerzői joga sérül, illetve kellő gondosság mellett tudnia kellene, másrészt hogy az előadáson csak jelentéktelen változtatásokat hajtsanak végre. Büntetésképpen ugyanazokat a büntetési tételeket határozták meg, mint az írói mű bitorlása esetében azzal az eltéréssel, hogy elkobzásról jelen esetben nem beszélhetünk ugyanis az előadáshoz szükséges készülékek, jelmezek, díszletek és partitúra, habár közvetlen kapcsolatban is állnak az előadással, de csak annak kiegészítésére szolgálnak, nem pedig azokkal tartják meg az előadást.²⁸

A pénzbüntetés és kártérítés első sorban azt sújtja, aki nyilvánosan előadja a művet, például a színigazgatót, a karmestert, a hangversenyrendezőt, de azt is, aki a nyilvános előadás

---

²³ 1884. évi XVI. tc. 28. § *A szerzői jog bitorlása miatt keresetet indíthat az, akinek szerzői vagy kiadói joga megsértetett, vagy veszélyeztetve van. A már közzétett műveknél az ellenkező tényállás igazolásáig, az tartandó szerzőnek, aki a művön szerzőül meg van nevezve. Az álnév alatt, vagy a szerző nevének kitétele nélkül megjelent műveknél, ha a kiadó megnevezve nincsen, a művön kijelölt bizományos van jogosítva a szerzőt illető jogok érvényesítésére. A művön megnevezett kiadó, illetve bizományos, az ellenkező tényállás igazolásáig, az álnévű, vagy a meg nem nevezett szerző jogutódának tekintetik.*

²⁴ Knorr 1890: 153. o. sk.; Kenedi 1908: 163. o.

²⁵ 1884. évi XVI. tc. 57. § *Aki szándékosan vagy gondatlanságból a színművet, zeneművet, vagy zenés színművet teljesen, vagy jelentéktelen változásokkal jogosulatlanul nyilvánosan előadja, köteles a szerzőnek, vagy jogutódának az okozott kárt megtéríteni, és a 19. §-ban meghatározott pénzbüntetéssel büntetetik. Arra, aki a jogosulatlan előadást eszközölte, a 20. § akképp alkalmazandó, hogy a kártérítés összege az 58. § szerint állapítható meg.*

²⁶ 1884. évi XVI. tc. 51. § *A többszörözve megjelent és áruba bocsátott zeneművek, nyilvánosan a jogosult beleegyezése nélkül is előadhatók, a mennyiben a szerző a mű címlapján, vagy annak az elején, az előadási jogot magának fenn nem tartotta.*

²⁷ Knorr 1890: 154. o. skk.; Kenedi 1908: 164. o. skk.

²⁸ Knorr 1890: 154. o. skk.; Kenedi 1908: 164. o. skk.

megtartását javasolja vagy szorgalmazza, vagyis aki mint felbújtó működik közre. Ilyen lehet az, aki a színingazgatóknak, karmestereknek, hangversenyrendezőknak a művet mint saját, eredeti művét adja át, hogy abból nyilvános előadást tartsanak, holott a mű jogosulatlan fordítás vagy átdolgozás, rájuk szintén a tettes büntetése vonatkozik. Részt vehetnek még a jogbitorlásban egyéb részesek is, akik a jogosulatlan előadásnál éppúgy büntetendők, mint a szerzői jogbitorlás vétségénél, mint például az előadásban közreműködő színészek, énekesek, zenészek, művészek, feltéve, hogy tudják, hogy az előadás jogosulatlan.²⁹ Abból, hogy a szerzői jogbitorlás kísérletét nem bünteti a törvény (22. szakasz),³⁰ illetve, hogy a büntető törvény is kimondja, hogy vétségek esetén a kísérlet csak akkor büntethető, ha a törvény arról kifejezetten rendelkezik (66. szakasz)³¹ az következik, hogy a nyilvános előadás kísérlete sem büntethető.

Az 58. szakasz a kártérítés szabályát állapítja meg.³² Színmű vagy zenés színmű jogosulatlan előadása a szerzői jogok birtokosára nézve valós kárt nem okoz, és amennyiben vagyoni hátrányról mégis szó esik, akkor az csak az elmaradt hasznot (*lucrum cessans*) foglalhatja magában, amely még azon a feltevésen alapul, hogy a szerző vagy annak jogutódja ugyanazon előadást, ugyanazon helyen és időben tartotta volna meg, mint a jogosulatlan előadó. Ha azonban a per folyamán bebizonyítják azt, hogy a szerző ugyanolyan előadást tartani nem akart, és nem is lehetett szándékában, vagy ha tartott is volna, abból sem haszna sem kára nem származhatott volna, akkor, az általános szabályok alapján, az elmaradt hasznot sem igényelhetné. Hogy mégse váljon erre hivatkozással minden alkalommal kétéssé a szerző kára és kártalanítása, a törvény megállapítja, hogy a jogosulatlan előadás tartója mindig fizessen kártérítést, mégpedig a befolyt jövedelem egészét, a ráfordított költségek levonása nélkül. A per során azonban kiderülhet, hogy az előadásból jövedelem nem származott, vagy azt a sértett nem tudja bebizonyítani, ekkor a kártérítés összegét a bíróság állapítja meg. Ugyanez igaz akkor is, ha az elkövetőt sem szándékosság, sem gondatlanság nem terheli és meg kell fizetnie a gazdagodása erejéig terjedő kártérítést.³³

A mechanikai előadás céljára szolgáló művészi tevékenységgel járó alkalmazások is az eredeti művekkel egyenlő védelemben részesülnek, s a törvény szerint ez a zeneművekre is megfelelően alkalmazandó.³⁴ Az 1921. évi LIV. törvénycikk e rendelkezése azokra az esetekre vonatkozik, amikor valamely írói vagy zenei művet szín-, ének- vagy zeneművész előad, és művészi tevékenységét gramofon, film vagy mechanikai előadás céljára szolgáló más eszköz adja vissza, valamint akkor is, amikor a művészi teljesítményt, annak egyéni sajátos művészi jellegénél fogva illeti meg védelem. Az előadóművész szerzői jogáról tulajdonképpen nem lehet szó, mert a szerzői jog tárgya csak valamely mű lehet, és nem a mű előadása³⁵. Az előadóművész nem alkot művet, hanem valamely már létező művet művészi előadásában teszi a közönség számára érzékelhetővé, ehhez képest azonban több államban az előadóművészek a szerzőkéhez hasonló védelemben részesülnek, hiszen az

²⁹ Knorr 1890: 157. o. skk.; Kenedi 1908: 166. o.

³⁰ 1884. évi XVI. tc. 22. § *A szerzői jog bitorlása be van fejezve, mihelyt valamely műnek a törvény ellenére többszörözött első példánya elkészült, illetőleg a kézirat közzétételét. A többszörözés puszta megkísérlése sem büntetést, sem kártérítést nem von maga után: de az elkészült részek és készülékek ez esetben is elkoboztatnak*

³¹ 1884. évi XVI. tc. 66. § *Az építészeti művekre, iparkészítményekre és az iparkészítményeken alkalmazott képzőművészeti alkotásokra a jelen törvény intézkedései nem alkalmazhatók.*

³² 1884. évi XVI. tc. 58. § *Kártérítésül (57. §) fizetendő a jogosulatlan előadásokból befolyt egész jövedelem, az arra fordított költségek levonása nélkül. Ha a mű más művekkel együttesen adatott elő: a kártérítés összegéül a bevételnek aránylagos része állapítandó meg. Ha bevétel nem volt, vagy ha az meg nem állapítható: a kártérítés összegét a bíró szabad belátása szerint határozza meg. Ha az előadás eszközlőjét sem szándékosság, sem gondatlanság nem terheli, büntetésnek helye nincsen; és az előadás eszközlője az okozott kárért csak saját gazdagodása erejéig felelős.*

³³ Knorr 1890: 157. o. skk.; Kenedi 1908: 164. o. skk.

³⁴ Alföldy Dezső: A magyar szerzői jog, Grill, Budapest, 1936. 70. o.

³⁵ Szalai Emil: Előadóművész, gramofonlemez, rádió, Dante, Budapest, 1935. 15. o. sk.

előadóművészeknek fontos érdeke fűződik ahhoz, hogy művészi teljesítményük filmek, hanglemezek vagy rádió útján való jogosulatlan felhasználása ellen védelemben részesüljenek. Amit az előadóművészek a hanglemezek, filmek, rádió útján a közönségnek nyújtanak, az mégis az ő eredeti tevékenységüknek az eredménye, e teljesítményüket terjesztő készülékek felhasználásából eredő előnyből őket annál is inkább részesíteni kell, mert az ilyen készülékek felhasználása folytán elvesztik hallgatóságuknak és a nézőközönségüknek egy részét. A törvénycikk idézett rendelkezésével kíván az előadóművész teljesítményének a szerzők műveihez hasonló védelmet nyújtani.³⁶

Mivel ennek e védelem terjedelme a törvényből nem tűnik ki, a Királyi Kúria határozta meg a védelem határait. A 8. szakasz a mechanikai előadás céljára szolgáló művészi jellegű teljesítményt részesíti védelemben, és utal azokra a szakaszokra, amely a szerző beleegyezéséhez köti a műnek átvitelét mechanikai előadás céljára szolgáló készülékre.³⁷ A mechanikai előadás céljára szolgáló előadóművészi teljesítmény az eredeti művekkel egyenlő védelemben részesül. A helyes értelmezés szerint a művész kizárólagos joga: engedélyt adni arra, hogy a művészi előadásáról gramofonra, filmre, más készülékre való átvitelt többszörösítsék, közvétegyék és forgalomba helyezték;³⁸ hogy művészi teljesítményét közvetlenül rádió útján közöljék a nyilvánossággal;³⁹ a gramofonlemezre, filmre való átvitel megengedésében az átvitel többszörösítésének közzétételének, forgalomba helyezésének megengedése (ha az eset körülményeiből az ellenkező nem következik).⁴⁰

A törvénycikk szerint az előadóművész teljesítményéről jogszerűen készült és forgalomba helyezett gramofonlemez, film, rádió útján való közlése felhasználható az előadóművész beleegyezése nélkül. A zenemű szerzőjének engedélye szükséges ahhoz, hogy a védett művéről készült gramofonlemez nyilvános előadására, vagy rádió útján a nyilvánossággal való közlésre kerüljön. Ha ehhez a szerző engedélyén túl még az előadóművész beleegyezésének megszerzése is megkívánnák, ez a szerzőket korlátozná műveik értékesítésében.⁴¹ Figyelembe kell venni továbbá, hogy az előadóművészek előadásaik gramofonlemezre való felvétele alkalmával a felvételhez való hozzájárulásért megkapják díjazásukat, olyan méltánylást igénylő okok pedig nem forognak fenn, amelyek indokoltá tennék, hogy az engedélyükkel készült lemezek további felhasználása után biztosítsanak számukra részesedést. A felvételért fizetett díjazás egyúttal a lemezzel való nyilvános előadás és rádióközlés díjazásának is tekinthető.⁴²

Az előadóművész teljesítménye az eredeti művekkel egyenlő védelemben részesül, de ez korántsem az akarja kifejezésre juttatni, hogy az előadóművész védelme annak terjedelme tekintetében mindenben egyenlő a szerző védelmével, hanem csak azt, hogy azon korlátok közt, amelyek közt művészi teljesítménye a törvény helyes értelmezése szerint védelemben részesül, őt is a magánjogi védelemnél fokozottabb védelem illeti. A törvénycikk tehát – annak helyes értelmezése szerint – a jogosan készült és forgalomba helyezett gramofonlemeznek felhasználását nyilvános előadásra és rádió útján való közlésre nem köti az előadóművész engedélyéhez, ellenkező nemzetközi megállapodás hiányában közömbös,

---

³⁶ Alföldy 1936: 68. o. skk.

³⁷ 1921. LIV. tc. 8. § *Fordítások, alkalmazások (adaptálások), ideértve a mechanikai előadás céljára szolgáló (6. § 9. p.), művészi tevékenységgel járó alkalmazásokat is, úgyszintén átdolgozások (arrangement), kivonatok, feldolgozások, eredeti műnek közvetett elsajátításai, bármintemű átalakításai vagy felhasználásai, ideértve a mozgófényképészeti mű céljára szolgáló felhasználásokat (6. § 10. p.) is, továbbá különböző művek gyűjteményei (2. §) – az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül – az eredeti művekkel egyenlő védelemben részesülnek.*

³⁸ Szalai 1935: 25–35. o.

³⁹ Szalai 1935: 25. o.

⁴⁰ Alföldy 1936: 70. o. sk.

⁴¹ Alföldy 1936: 73. o.

⁴² Alföldy 1936: 71. o.

hogy akár magyar, akár külföldi az előadóművész. Mindezek alapján a Királyi Kúria úgy döntött, hogy a gramofongyár azon az alapon, hogy az előadóművészek művészi teljesítményeikre vonatkozó jogait ráruházták, nem tiltakozhat az ellen, hogy a gramofonlemezre felvett művészi teljesítmények nálunk az ő hozzájárulása nélkül rádió útján a nyilvánossággal legyenek közölve.⁴³

A törvénycikk az előadóművész művészi tevékenységét tehát kifejezetten az eredeti művekkel egyenlő védelemben részesíti, őt a védelem körén belül olyan, a rendes magánjogi védelemnél fokozottabb védelem illeti, amit a törvény a művek szerzőjének biztosít. Ehhez képest az, aki az előadóművész teljesítményéről készült hanglemezt, filmet jogosulatlanul többszörösíti, teszi közzé, helyezi forgalomba, vagy közli rádió útján, az előadóművész sérelmére bitorlást követ el. A jogosulatlanul fogalomban lévő lemezek árusítása, terjesztése esetén az előadóművész felléphet.⁴⁴ A hanglemezen, filmen, a védelem alá eső rádióközlésnél az előadóművész nevének jogosulatlan mellőzése vagy jogosulatlan kitétele is jogkövetkezménnyel jár, s a teljesítményének hanglemezen vagy filmen történő jogosulatlan változtatások megjelöltetése bitorlásnak tekintendő. A művészi teljesítmény javára biztosított védelem az előadóművészt, ének- és zenekaroknál pedig a kar vezetőjét illeti, figyelemmel arra, hogy a kar nem jogi személy, és bonyodalmakhoz vezetne, ha minden egyes tagnak megadnák a védelmet.⁴⁵

Valamely színmű vagy opera színházi előadásának gramofonra vagy filmre történő rögzítéséhez a színházi vállalat hozzájárulása is szükséges, de már a gramofon- vagy filmfelvétel többszörösítéséhez, forgalomba helyezéséhez nem kell a filmvállalat beleegyezését kérni, mert erre engedélyt adni éppen az előadóművész törvény adta joga. Természetes, hogy emellett érintetlenül maradnak a szerző jogai. Az előadóművész azon jogát, hogy művészi teljesítményét gramofonra vagy filmre történt átvitelét többszörösítsék, közlétegyék, forgalomba helyezték, bárkire átruházhatja. Ez esetben az előadóművész átruházott jogának sérelmére elkövetett bitorlás miatt a vállalat jogosult fellépni, s ezen felül felléphet a szerző, illetve jogutódja is, ha az ő szerzői joga is sérelmet szenvedett.⁴⁶

A törvénycikk szerint az előadóművészt művészi teljesítménye tekintetében csak az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül illeti védelem, ami azt jelenti, hogy az előadóművész csak a védelem alatt álló mű szerzőjének beleegyezésével adhat engedélyt arra, hogy a művészi teljesítményéről készült gramofon- vagy filmfelvételt többszörösítsék, közlétegyék, forgalomba helyezték, közönséggel rádió útján közöljék.⁴⁷ Ellenkező esetben a szerzőnek bitorlásért felelősséggel tartozik, de mint jogosulatlanul alkalmazó – a saját teljesítménye tekintetében – harmadik személyekkel szemben védelemben részesül. Mivel a törvény szerint maga a művészi tevékenység az önálló védelem tárgya, ezért ez a védelem megilleti az előadóművészt akkor is, ha az előadott mű nem áll szerzői jogi védelem alatt. A törvényhozás a művészi tevékenységet különösen a gramofon szempontjából kívánta védelemben részesíteni, és tekintettel volt bizonyára emellett az akkor már régen elterjedt némafilmekre is. Magától értetődik, hogy a művészi teljesítmény védelme szempontjából utóbb ismertté vált hangosfilm a gramofonnal egy megítélés alá esik. A rendelkezés alkalmazása azonban főképp a rádió tekintetében bizonyos óvatosságot igényel. Abban nem lehet kétség, hogy ha valamely előadóművész vagy zenekar hangversenyt ad, a művészi teljesítményét a rádió útján csak az ő engedélyével szabad közvetíteni, az már ugyanis nyilván sértene az előadóművész (zenekar) jogos érdekeit, ha művészi teljesítménye az ő

---

⁴³ Alföldy 1936: 72. o. skk.

⁴⁴ Szalai 1935: 28. o.

⁴⁵ Alföldy 1936: 73. o. skk.

⁴⁶ Alföldy 1936: 73. o.

⁴⁷ Szalai 1935: 33. o.

beleegyezése nélkül egy másik, korlátlan számú közönségnek is hozzáférhetővé tennék, így elesnének a másik közönségnek való közlés ellenértékétől.⁴⁸

A színházaknál felmerül a kérdés, hogy a színházi előadás rádió útján való közléséhez elegendő-e a színház beleegyezése, vagy szükséges-e minden egyes előadóművész hozzájárulása – ez sokszor nehézségekbe ütközik, és bonyodalmakhoz vezet. Az élet igényeinek és a gyakorlati lehetőségeknek az az álláspont felel meg, hogy a színház beleegyezése esetén úgy tekintik, hogy az előadásnál alkalmazott művészek is hozzájárultak ahhoz, ugyanis a gyakorlatban ezt a kérdést rendszerint a színház a tagjaival el szokta intézni. Egyébként a bíróság feladata a rádióközlések alkalmából esetenként eldönteni, hogy olyan művészi tevékenységről van-e szó, amely a törvény kivehető célja szerint az eset körülményeire való figyelemmel különös védelemre érdemes-e.⁴⁹ Amikor a rádió például valamely művészi célt nem szolgáló gyűlésről vagy összejövetelről közöl tudósítást és azon egy odahívott zenekar zenedarabokat játszik, akkor feleslegesen bonyolult lenne a zenekar külön engedélyét megkívánni a rádió útján való közvetítéshez, ilye esetben úgy tekintik, hogy a zenekar a közléshez hozzájárult. Mérlegelendő tehát az egyes eseteknél, hogy a napi eseményekről való tudósításokhoz fűződő fontos érdekekkel szemben fennáll-e az előadóművész részéről olyan méltányolható érdek, amely a védelmet indokoltá teszi, s ugyanez áll a filmtudósításokra is.⁵⁰

Lényeges rendelkezése az 1969. évi III. törvénynek az előadóművészek teljesítményének bevonása a jogi védelem körébe. A védelem a művészi teljesítmény rögzítéséhez vagy közvetítéséhez megkívánja az előadóművészek hozzájárulását, kiterjeszti rájuk a díjazás szabályát, valamint biztosítja számukra a névfeltüntetés jogát és a torzítás elleni védelmet.

Az előadóművészek jogi védelmét azonban a törvény a reális keretek közé szorítja, ennek megfelelően művészi együttes esetében a hozzájárulás, névfeltüntetés és a torzítás elleni védelem jogát csak a vezető, valamint a főbb közreműködők számára biztosítja és alkalmazza ugyanazokat a korlátozásokat, amelyek a szerzői jogi védelem alatt álló mű szerzőjére vonatkoznak. Így például a rádió és a televízió mentesül az előadóművészek hozzájárulásának megszerzése alól, ha valamely nyilvános előadást kíván közvetíteni, mert a törvény 22. szakasza szerint a közvetítéshez a nyilvánosan előadott mű szerzőjének hozzájárulása nem szükséges.⁵¹

---

⁴⁸ Alföldy 1936: 73. o. sk.; Szalai 1935: 11. o.

⁴⁹ Szalai 1935: 21. o. skk.

⁵⁰ Alföldy 1936: 74. o. sk.

⁵¹ Petrik Ferenc (szerk.): A szerzői jog, KJK, Budapest, 1990. 266. o. skk.